



מצעד הקדמה והאיוולת

במהדורת העתון המקוון 'אלכסון' (03.09.15) קראתי מאמר מתורגם מאת גרג לוקיאנוף וג'ונתן היידט, שפורסם בכתב העת 'אטלנטיק' בארה"ב, הקרוי "הפוליטיקלי קורקט החדש". מסתבר שהתקינות הפוליטית איננה קופאת לרגע על שמריה והיא ממציאה כל הזמן רגישויות חדשות וכלים משוכללים לגונן עליהן. מכיוון שאלה יגיעו בקרוב גם אלינו, כדאי ליידע את הקוראים על אודותן.

מדובר בשתי טכניקות: micro aggressive ו-trigger warning. הראשונה קרויה בתרגום "פוגענות זעירה" והשנייה "אזהרת נצרה" (או "אזהרת תוכן"). "פוגענות זעירה" איננה בהכרח גזענות בוטה, אבל יש בה ניואנסים העלולים לפגוע. למשל, שאלות כגון: היכן נולדת? היכן למדת? היכן אתה גר/ה? וכדומה, שיש אנשים העלולים להיפגע מהן, כאשר הן חושפות רקע שאינם רוצים לחשוף. פוגענות כזאת, אם היא מכוננת ושיטתית, אפשר לתבוע עליה.

"אזהרת נצרה" (או "אזהרת תוכן") מיועדת בעיקר למרצים באוניברסיטאות ולחומר שהם מלמדים. אם ספרי הלימוד מכילים תכנים העלולים לשחרר "נצרה" רגשית ולפגוע במי מהסטודנטים, חובתם של המורים להודיע על כך מראש וסטודנטים החשים שהם עלולים להיפגע, זכאים לצאת מהשיעור מבלי שיינוקו בציון. למשל, מורה המלמד את "מיין קאמפ" של היטלר צריך להזהיר מראש סטודנטים יהודים ואחרים בעלי רגישויות דומות. זו אמנם דוגמה קיצונית, אבל אזהרת תוכן חלה גם על יצירות ספרות יפה ומופת. למשל, לאחרונה קראתי את סיפור הנפלא של תומס מאן "איש וכלבו" (בתוך סיפורים מאוחרים, תרגום: יעקב גוטשליק, ספריית פועלים, 1997). מסופר בו על כלב המשפחה, "באושן" שמו, אשר "יצר קדמוני מודש גורם לו לראות את הגבר, ראש הבית המשפחה כשליט ללא פשרות, כמגן העדה, כאדון וכמצווה ולכבדו ככזה". כאן דרושה, מן הסתם, אזהרת תוכן פמיניסטית לטובת מי שעלולים להיפגע מדברים אלה.

נדמה לי שאין צורך להכביר מילים על הנזק שברגישויות מוגזמות שכאלה (ההגזמה היא כאן שם המשחק) לחופש המחשבה והביטוי. אין זו פעם ראשונה שקדמה ואיוולת צועדות זו בצד זו במהלך ההיסטוריה וראה המהפכה הצרפתית והרוסית, כדוגמה.

למה חרב הבית "השלישי"?

"הנה, עכשיו הגיע שוב תורם לטבוח בכס. איך שגלגל מסתובב" (עמ' 258)

שתי יצירות דיסטופיות עתידניות (אנטי-אוטופיות) ראו אור לאחרונה בעברית. אחת מתורגמת כניעה מאת מישל ולבק (מצרפתית: עמית רוטברד, בבל 2015), ואחת מקורית השלישי מאת ישי שריד (עם עובד 2015). שתי היצירות עוסקות בהשתלטות של תיאוקרטיה על המדינה החילונית המודרנית, אולם הן רחוקות זו מזו כרחוק פריז מירושלים.

א.

ספרו של ולבק, שכבר סוקר בגיליון קודם בידי יובל גלעד, הוא בניגוד למצופה, אולי, ספר רך, נעים, ובלתי אלים, שראוי להיקרא בכלל "התמסרות". מסופר בו כיצד בבחירות עתידיות בצרפת בשנת 2017 זוכה מפלגת "האחוזה המוסלמית" ברוב ומנהיגה, מחמוד בן-עבס, מרכיב קואליציה שבוחרת בו כמועמד לנשיא צרפת. השינויים המתרחשים במדינה כמעט לא מודגשים. כסף סעודי קונה שקט והשפעה במוסדות התרבות בצרפת והמספר, פרנסואה, פרופסור בסורבון (מומחה לסופר קארל ז'וריס הויסמנס, שבעצמו פרש למנזר באחרית ימיו), מתפטר תחילה ממשרתו, אבל כעבור זמן מפתה לחזור לכהונתו תמורת עניין פעוט של התאסלמות מטעמי נוחות (ריבוי נשים, למשל). דרמה גדולה אין כאן והתחושה היא שהקרב בעצם כבר הוכרע. השמאל החילוני מתמסר בהסכמה לשליטים החדשים. מי שמוביל את מהלך האיסלמיזציה של התרבות וגם משכנע את פרנסואה, הוא דיקן הפקולטה למדעי הרוח בסורבון, רדיו'ה. הגילוי שלו (מכאן גם שם הספר) הוא - כי כניעה היא אושר: "האושר האנושי טמון בכניעה המוחלטת ביותר. יש קשר בין הכניעה המוחלטת של האישה לגבר, ובין כניעתו של הגבר לאל, לפי השקפת האיסלם" (עמ' 243).

ב.

השלישי של ישי שריד הוא ההפך מכניעה של מישל ולבק. לעומת כניעה המתנהל על מי מנחות, השלישי רווי אכזריות, אלימות, דם ואש ותמרות עשן. אם גיבור כניעה, פרנסואה, נאלץ בסך הכל להתאסלם מטעמי נוחות, הרי יהונתן, גיבורו של השלישי, מוצא בסופו להורג וראשו נערף זאת, אלא גם הגינוי ומשמעותו של השלישי סבוכים בהרבה. זו תמצית סיפור המעשה: אי שם בעתיד הקרוב, אחרי התקפה אטומית שהשמידה ב"אדוי" את ערי שפלת החוף של ישראל



החילונית, מתכוננת מלכות יהודה ותופסת את מה שנותר מישראל. בראשה עומד יהועז הכריזמטי, חוקר כוכבים בעברו, שהצליח לארגן את שארית הפליטה בירושלים והוכתר למלך ולכהן גדול. הוא מקים את בית המקדש השלישי ומחדש את עבודת הקורבנות. תחילה הוא זוכה להישגים, אולם גם מדינת הבית השלישי לא מגיעה אל המנחה והנחלה. האויבים העמלקים אינם מניחים לה, וכעבור עשרים ושלוש שנים בלבד ניגפת יהודה במלחמה. העמלקים צרים על ירושלים ולוכדים אותה. הם מחריבים את המקדש ואת העיר. המלך והעם תולים את ייבם האחרון בהקרבת הקורבנות בתקווה שאלה ישאו אולי חסד מלפני אלוהים שיציל את העיר. כאשר כלים קורבנות בעלי החיים, מצווה המלך להקריב את בנו התינוק שאך נולד לו מאשתו הצעירה, אפרת. בנו האחר מאשתו הראשונה, יהונתן, הממונה על העבודה במקדש, מסרב למלא את הפקודה ונמלט עם התינוק מהעיר המופגזת. שניים אלה הם הניצולים היחידים. יהונתן, צעיר הבנים מאשתו הראשונה של המלך יהועז (האחרים הם דוד הרמטכ"ל, יואל שנמלט לחו"ל והבת יפעת), הוא מספר הסיפור שאותו הוא כותב בכלא העמלקי מתוך כוונה שיעבר לאחיו למחצה הניצול לאחר מותו. התינוק של יהועז אומץ על ידי גנרל עמלקי שהמיר את דת התינוק החי עתה בזהות מעורבת.